

5. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегия, безопасность / Клейнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. — М. : ОАО "Изд-во "Экономика", 1997. — 288 с.
6. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / Мунтіян В.І. — К. : КИИЦ, 1999. — 463 с.
7. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / [под ред. Е. А. Олейникова]. — М. : ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1997. — 288 с.
8. Kees van der Heijen. Scenarios, Strategies and the Strategy Process. — Nijenrode University Press, 1997.
9. James A. Ogilvy. Creating Better Futures: Scenario Planning as a Tool for a Better Tomorrow / James A. Ogilvy. — L.: Oxford University Press, 2002.

Надійшла 07.05.2009

УДК 338.45:339:13

Ю. В. ГОНЧАРОВ, А. О. ДВОРЕЦЬКИЙ
Київський національний університет технологій та дизайну

ВПЛИВ ТОЛІНГУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто: причини, які вплинули на стан легкої промисловості України; сутність толінгу; мотиви вітчизняних підприємств, які спонукали їх до такої форми діяльності; сучасний вплив толінгу на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств; шляхи, якими необхідно рухатись з метою розв'язання зазначених проблем.

The reasons which influenced on the state of light industry of Ukraine; essence of tolling; reasons of domestic enterprises which induced them to such the forms of activity; modern influence of tolling on the competitiveness of domestic enterprises; ways to move with the purpose of working out noted problems have been considered in the article.

Розвиток легкої промисловості протягом ХХ ст. відбувався у економічно міцній державі СРСР і характеризувався тісною, але не завжди економічно обґрунтованою кооперацією та орієнтацією менеджменту підприємства на краще виконання поставленого завдання. При цьому домінував екстенсивний розвиток (за рахунок збільшення чисельності робітників), використовувалася в більшій мірі жіноча праця та низький рівень оплати праці. Такий підхід дозволяв уникнути безробіття з одного боку та тримати низьку собівартість продукції з іншого.

У той час декларувалося, що легка промисловість працює задля задоволення потреб населення, а насправді лівову частку потужностей промисловості було спрямовано на потреби мілітаризації. Якісна продукція народного споживання завжди залишалася дефіцитною і питання внутрішньої конкуренції, в сучасному розумінні цього поняття, практично не вирішувалося. До того ж командно-адміністративний характер економіки не передбачав конкуренції через централізоване управління господарською діяльністю всіх підприємств.

Здобуття Україною незалежності, зміна суспільно-політичного устрою та обрання курсу розвитку держави на ринкових засадах, призвели до корінних змін у відносинах між виробниками та обумовило нові вимоги до господарської діяльності. Управління підприємством в повній мірі перейшло до його керівництва. Якщо раніше фактично управління прибутком підприємства виконувала держава, за рахунок корегування планового показника собівартості, вона також встановлювала напрямки для його використання. За ринкової економіки перед керівництвом підприємства, в першу чергу, постають питання підвищення конкурентоспроможності, максимізації прибутку, визначення оптимальної його частки, яку необхідно спрямовувати на розвиток.

В ринкових умовах екстенсивний розвиток не є ефективним, найбільш вагомих результатів одержують підприємства за рахунок впровадження новітніх технологій та, освоєння нової продукції. В Україні важливим постає питання оцінки розвитку промисловості та зокрема легкої, з точки зору її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

За 18 років незалежності українська промисловість пережила системну кризу, період стабілізації та в останні роки, до початку світової фінансової кризи (кінець 2008 р.), відбувався процес відродження. Легка промисловість порівняно з іншими галузями народного господарства в свій час зазнала більших втрат. Її частка в загальному обсязі реалізованої промислової продукції скоротилася з 12,3 % у 1991 р. до 0,8 % у 2008 р. (рис. 1). Зокрема це сталося через те, що менеджмент підприємств, в умовах невизначеності, не зміг обрати оптимальний шлях розвитку, у зв'язку з відсутністю обігових коштів; фактично перестало працювати вітчизняне машинобудування для потреб легкої промисловості; зруйновано вітчизняну сировинну базу підприємств легкої промисловості; відбулося згорання НДДКР; українські підприємства витіснено з внутрішнього ринку товарів широкого вжитку, агресивними діями іноземних конкурентів; значна кількість вітчизняних товаровиробників переорієнтувалися на переробку давальницької сировини або толінгу [1].

Толінг (англ. tolling) – це послуги з переробки імпоротної сировини, що ввозиться на митну

територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави [2].

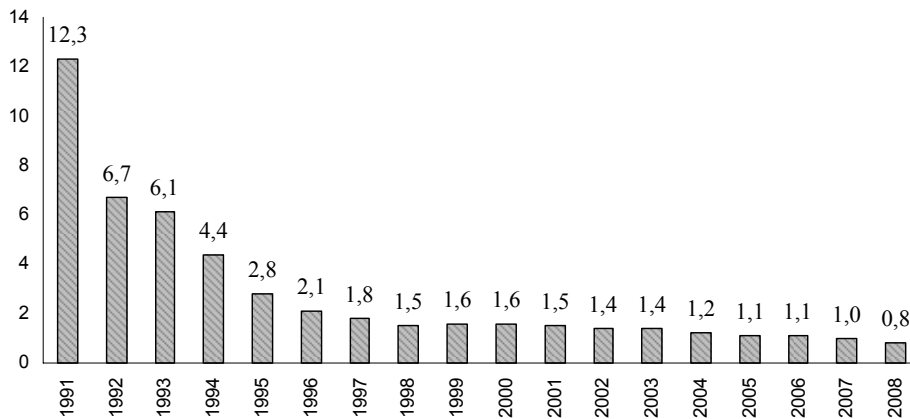

Рис. 1. Динаміка частки легкої промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції за період 1991-2008 рр., %

Проблематика толінгу розглядається в працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як Н. Іванов, Д. Белкін, А. Любин, А. Онцфрієв, Д. Сіваков, А. Сисоєв, В. Мамутов, Б. Кліяненко, О. Чаленко, О. Лабурцева, І. Балабанов, Н. Тарнавська. В роботах даних вчених висвітлюються питання методологічного забезпечення здійснення операцій з давальницькою сировиною, дається оцінка впливу толінгу на підприємство замовника та виконавця. На нашу думку, авторами при аналізі впливу толінгу на діяльність підприємств приділяється недостатня увага умовам, в яких діють підприємства, що переробляють продукцію.

Тому завдання аналізу стану, вивчення впливу толінгу на легку промисловість та розробка пріоритетних шляхів її розвитку являється вельми актуальним і має важливе народногосподарське значення.

Економічна криза 90-х років ХХ ст. змусила підприємства легкої промисловості шукати вихід із становища за якого були відсутні зв'язки з постачальниками сировини, відсутнє виробництво устаткування для підприємств легкої промисловості, здійснювався великий конкурентний тиск з боку іноземних фірм, вітчизняний ринок товарів широкого вжитку значно скоротився через зменшення доходів населення.

З метою завантаження виробничих потужностей, збереження кадрів та платоспроможності, значна частина підприємств легкої промисловості почала працювати на умовах толінгу.

Мотиви здійснення толінгових операцій з точки зору виконавця:

- 1) дефіцит власних сировинних ресурсів при наявності великого потенціалу переробних підприємств;
- 2) бажання завантажити виробничі потужності, що простоюють;
- 3) відсутність у переробних підприємств оборотних коштів, достатніх для придбання необхідної кількості сировини;
- 4) недоступність кредитів, наявність заборгованостей;
- 5) соціальний тиск з боку виробничого персоналу переробних підприємств, що не завантажені роботою;
- 6) реальна загроза згорання або повної зупинки виробництва в деяких галузях промисловості [3].

У 80-х роках ХХ ст. було проведено повну модернізацію підприємств легкої промисловості УРСР, тобто часи перебудови та подальшої економічної скрути галузь зустріла з сучасним, на той період, обладнанням. Це робило її привабливою для іноземних компаній за рахунок здатності виробляти якісну продукцію в стислі терміни. Як вже зазначалося, в цей період вітчизняні товаровиробники, опинившись в нових соціально-економічних умовах не спромоглися, у переважній своїй більшості, пристосувати свою роботу до них. Тому співпраця українських компаній із зарубіжними партнерами на умовах толінгу за тих умов була вигідною для обох сторін.

Але така співпраця була вигідна для української сторони лише за умови нехтування зносом основних фондів. Так як прибутковість для перероблювального підприємства практично відсутня. Тому коштів для проведення переоснащення виробництва відсутні. Тоді як у 2000 р. загалом по промисловості відбувся вихід з кризи та почався період стабілізації, легка промисловість продовжувала перебувати у стані стагнації.

На даний час знос основних фондів у галузі складає понад 70 %, а термін служби обладнання перевищує 20 років. У підприємств немає налагоджених зв'язків із постачальниками сировини, а вітчизняні її виробники або збанкрутілі, або працюють в іншій галузі. Низький рівень прибутковості підприємств галузі є причиною незначних надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Тобто робота за толінговими схемами в сучасних умовах є вкрай шкідливою для легкої промисловості та економіки України в цілому. Вона передбачає використання виробничих потужностей

підприємства та залучення робочої сили як при повноцінному виробництві, а відшкодування відбувається лише за проведення технологічних операцій, тоді яка іноземний партнер, реалізуючи готову продукцію, отримує прибутки з готової продукції. Отже відбувається експлуатація ресурсу вітчизняних підприємств легкої промисловості із звуженням можливостей до модернізації виробництва.

На нашу думку, розв'язання проблем легкої промисловості неможливе на рівні окремих підприємств. Для зрушення ситуації з "мертвої точки" необхідна комплексна програма яка охоплюватиме окрім легкої ще й хімічну промисловість, сільське господарство та машинобудування. Але без готовності самих підприємств до ринково-орієнтованої діяльності жодна державна програма не дасть бажаного ефекту.

Складність для підприємств які працюють на умовах толінгу полягає в переорієнтації на самостійне виробництво конкурентоспроможної продукції. Розробці механізму реструктуризації підприємств легкої промисловості вважаємо за необхідне присвятити подальші дослідження

Виходячи із зазначеного, можна зробити наступні висновки:

- 1) у 90-і роки ХХ ст. операції з давальницькою сировиною дали змогу вітчизняним підприємствам легкої промисловості вижити;
- 2) в сучасних умовах толінг негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості;
- 3) з метою підвищення конкурентоспроможності необхідно розробити заходи переорієнтації вітчизняних товаровиробників на самостійне виробництво продукції.

Література

1. Лабурица О.І. Маркетинг і розвиток підприємництва в легкій промисловості України: Монографія. – К.: КНУТД, 2008. – 364 с.
2. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. Внешнеэкономические связи. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
3. Тарнавська Н.П., Пушкар Р.М. Менеджмент: теорія й практика. – Тернопіль: Карт-бланш, 1997. – 456 с.

Надійшла 07.05.2009

УДК 658.012.32

Ю. Д. КОСТИН, Ю. А. ЛЕВИЦЬКИЙ
Харківський національний університет радіоелектроніки

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ: СУТНІСТЬ І ОЗНАКИ

В статті на основі дослідження існуючих в літературі визначень понять „стратегія”, „стратегія підприємства”, „розвиток” визначена сутність поняття „стратегія розвитку підприємства”, а також виходячи зі специфіки корпорацій надане визначення сутності поняття „стратегія розвитку корпорацій”, виокремлені ознаки стратегії розвитку.

The essence of concept „strategy of enterprise's development” has been determined on the basis of research of existing in literature determinations of concepts of „strategy”, „strategy of enterprise”, „development”. The determination of essence of concept „strategy of corporation's development” has been given coming from the specific of corporations, the signs of strategy of development were selected in the article.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасній економічній науці корпорація є одним з найголовніших об'єктів дослідження. Така ситуація виникла не випадково, оскільки корпорації за останні півтора століття надстрімко розвивались, активно і постійно трансформувались і розповсюджувались по всьому світу. Вони завоювали панівне становище в ринковій економічній системі, швидко завойовують його в трансформаційних економіках, і навіть у слабо розвинутих країнах відчутний їхній значний вплив.

Але той факт, що корпорації як організаційно-економічна форма бізнесу існували й успішно задовольняли соціально-економічні потреби суспільства протягом тривалого періоду, зовсім не означає, що параметри їхнього функціонування не вимагають удосконалення і змін [1, с. 47]. Для України цей чинник відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки за короткий термін склався досить потужний корпоративний сектор, особливо у сфері промисловості. Тисячі великих і середніх промислових підприємств змінили форму власності і стали акціонерними товариствами. Але зміна форм власності не привела до негайного підвищення ефективності їх діяльності. Навпаки, в акціонерних товариствах, особливо на перших етапах їх діяльності, більшою мірою простежувався спад виробництва. З тисяч акціонерних товариств, що утворилися замість колишніх державних підприємств, ефективно діють лише деякі, які змогли розробити вірну стратегію.

Тому поглибленого дослідження вимагає визначення сутності і особливостей формування стратегії розвитку корпорацій, до яких зокрема відносяться регіональні підприємства електроенергетики – обленерго,